

OLIY TA'LIMDA EKOESTETIK KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH SHARTLARI, USUL VA METODLARI

Alijonova Maftuna Maxamadjon qizi
Farg'ona davlat universiteti talabasi

ARTICLE INFO

Received: 08th June 2023

Accepted: 18th June 2023

Online: 19th June 2023

KEY WORDS

G'oyalar, faoliyat, ekologik xavfsiz faoliyati, loyiha, boshqaruv, ko'rsatkichlari, resurslar, biologiya, ekologiya, geografiya, kimyo, ekolider.

ABSTRACT

Maqolada oliy ta'lim tizimida amalga oshirilishi zarur bo'lgan ekooestetik kompetensiyani bo'lajak kadrlar ongida shakllantirish va rivojlantirishning shartlari, usul va metodlari, qilinajak ishlar rejasi, ularning samarasi, talaba o'quv faoliyatiga ta'siri, ekologik bilimlarning har bir o'sib kelayotgan yosh avlod uchun zarur ekanligi xususida so'z boradi. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida talabalarning ekologik va ekoestetik didini kamol toptirishning tizimli chora-tadbirlari va ularning natijalari tahlil qilinadi.

Kirish. Jamiyatdagi barchani ekoestetik madaniyatning eng cho'qqisiga olib chiqish imkonsiz. Ammo kelajak avlodni tarof-muhitga mas'uliyat ruhida tarbiyalash mumkin. Bu biz pedagoglarning kelajak uchun qo'shgan eng buyuk hissamiz bo'lishiga chin dildan ishonamiz. Xo'sh, buning uchun ya'ni yetuk ekoestetik bilimga ega bo'lgan pedagog tayyorlash uchun nima qilish kerak? Albatta, oliy ta'lim tizimida ekoestetik kompetensiyani shakllantirish borasida keng ko'lamli ishlar olib borish lozim.

Ekoestetik kompetensiyani shakllantirish uchun zarur bo'lgan asosiy tushunchalar quyidagilardir: g'oyalar, faoliyat, ekologik xavfsiz faoliyati, loyiha, boshqaruv, ko'rsatkichlari, resurslar, majburiy (ekologik, huquqiy, axloqiy), ekologik xavf, ekologik zarar, atrof-muhit monitoringi, ehtiyotkorlik (axloqiy tamoyil), atrof-muhit, sog'liq va hayot xavfsizligiga zarar yetkazishning oldini olish.

Atrof-muhit madaniyati insonning tabiat dunyosi bilan munosabatini tartibga soluvchi madaniyatning alohida turi emas, balki zamonaviy inson madaniyatining barcha tarkibiy qismlarining vektori. Ekologik kompetensiyalar umumiy ta'limda shakllantirilgan barcha asosiy kompetensiyalarga – o'quvchining qadriyatlarini, ekologik fikrlash uslubini va inson faoliyatining turli shakllari va yo'nalishlarida yuzaga keladigan ijtimoiy muammoli ekologik vaziyatlarda xatti-harakatlarini qo'llash qobiliyati sifatida kiradi.¹

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI. Talabalarning ekoestetik kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha bir nechta bosqichlar aniqlanishi mumkin:

1-bosqich – bilishni o'rganish.

¹ Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

Bu ekologik va ekoestetik bilim va ko'nikmalarni shakllantirish bosqichidir. Oliy o'quv yurtida biologiya, ekologiya, geografiya, kimyo kurslarini o'rganish orqali amalga oshiriladi. Yuqori kurslarda ekologik kompetensiyani shakllantirish talabalarning turli faoliyat turlari orqali amalga oshiriladi; iqtidorli talabalar bilan olimpiadalarga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha guruhda, individual mashg'ulotlar tashkillanadi.

2-bosqich – o'rganishni o'rganish.

Bu bosqich o'z ijodiy mahsulotlarini yaratish, ekologik loyihalarni amalga oshirish bosqichidir. Bu talabalar bilan individual tartibda ish olib borish orqali amalga oshiriladi. Misol uchun, ushbu bosqichda –kanalizatsiya tozalash modeli va tuproq yashash joyi sifatida loyihalari amalga oshirildi.

3-bosqich–yashashni o'rganish. Ushbu bosqichda ekologik aksiyalarda, (masalan: yashil qo'llar; ekohamyon kabilarda) faol ishtirok etish muhimdir. Bu faol hayotiy pozitsiyani shakllantiradi, o'z mintaqasining hayot muammolariga befarq bo'lmagan odamlarni tarbiyalaydi.

4-bosqich –bo'lishni o'rganish. Shahar va mintaqaviy darajadagi olimpiadalardagi muntazam g'alabalar talabalar bilan birgalikdagi faoliyat natijasidir. Ushbu 4- bosqichda atrof-muhit kompetensiyasini shakllantirish tugallanadi. Bu bosqichda talaba hayot yo'lini tanlaydi. Keyinchalik ekologik faoliyat jarayonida o'z-o'zidan amalga oshiriladi.

Pedagogik tajriba misolida ekologik komeitensiyalarni shakllantirish uchun tadbirlar misollari:

Tizimda "O'simliklarning ekologik guruhlarining xususiyatlari" mavzusida dars o'tkaziladi. U ekologik omillar tushunchasini va ularning turlarini o'z ichiga oladi, yorug'lik, issiqlik, suv kabi jonsiz tabiatning turli omillariga nisbatan o'simlik guruhlarining nomi o'rganiladi va o'simliklarning tegishli misollari ko'rib chiqiladi.

"Chiqindilardan ozodlik" nomli butun O'zbekiston ekologik darsini tayyorlaydilar, unda talabalar **ekolider** sifatida faoliyat yuritadilar.² Darsning maqsadi, bo'lajak o'qituvchilarining chiqindilarga nisban mas'uliyatli munosabatini rivojlantirish va kundalik hayotda chiqindilar muammosini hal qilish uchun amaliy qadamlar qo'yishdir. Dars davomida –tabiiy resurslar va narsalarning hayot aylanishi tushunchalari ochiladi. Talabalar hayot aylanish jarayonining besh bosqichining har biri bilan tanishadilar. Talabalar uchun qayta ishlash hisoboti chiqindilar muammosini hal qilishning asosiy usullaridan biri sifatida taqdim etiladi, undan keyin talabalar chiqindilarni qayta ishlash variantlarini taklif qilishadi. Darsning natijasi, bo'lajak o'qituvchilarining ekologik aksiyalarda ishtirok etishga undash, qolaversa, uy vazifa sifatida ekologik plakatlarni tayyorlashdir.

Oliy o'quv yurtlarida xalqaro qushlar kuniga bag'ishlangan va qushlarni himoya qilishga qaratilgan **"Qushlarni himoya qilish"** ijodiy ko'rgazmasi tashkil etiladi. Ko'rgazmada noyob toifadagi qizil kitobdan, yo'qolib ketgan va kichik turlardan, shuningdek, shahar florasining vakillari namoyish etiladi. Ko'rgazma davomida inson faoliyatining atrof-muhitga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Istagan barcha talabalar shaharning **"Yashil qo'llar"** aksiyasida ishtirok etadilar, bu shaharni ko'kalamzorlashtirish kuniga bag'ishlangan. Talabalar shahar aholisiga oldindan

² Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

tayyorlangan varaqalarni taqdim etadilar, aksiya maqsadi haqida ma'lumot berishadi. Har bir bunday ekoaksiya shaharning 100 aholisi e'tiborini tortadi.

Barcha Oliy o'quv yurtlari (talabalar va ota-onalar, o'qituvchilar va boshqa ishchilar) har yili qog'oz yig'ish uchun **"Qog'oz" aksiyasida** ishtirok etadi. Yig'ish vaqtida 1000 kg dan ortiq to'plash mumkin, bu orqali daraxtlarning kesilish sonini kamaytirish mumkin. Oliy o'quv yurtida vaqti-vaqti bilan **"Atrof-muhit sifatini baholashning zamonaviy usullari"** nomli seminar bo'lib o'tadi. Seminar davomida ishtirokchilar kichik loyiha tadqiqotlarini olib boradilar va ekologik muammolarga model yechimlarni yaratadilar.³

"Chiqindilardan ozodlik" nomli butun O'zbekiston ekologik darsini tayyorlaydilar, unda talabalar **ekolider** sifatida faoliyat yuritadilar.⁴ Darsning maqsadi, bo'lajak o'qituvchilarining chiqindilarga nisban mas'uliyatli munosabatini rivojlantirish va kundalik hayotda chiqindilar muammosini hal qilish uchun amaliy qadamlar qo'yishdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Talabalar hayot aylanish jarayonining besh bosqichining har biri bilan tanishadilar. Talabalar uchun qayta ishlash hisoboti chiqindilar muammosini hal qilishning asosiy usullaridan biri sifatida taqdim etiladi, undan keyin talabalar chiqindilarni qayta ishlash variantlarini taklif qilishadi. Darsning natijasi, bo'lajak o'qituvchilarining ekologik aksiyalarda ishtirok etishga undash, qolaversa, uy vazifa sifatida ekologik plakatlarni tayyorlashdir.

Oliy o'quv yurtlarida xalqaro qushlar kuniga bag'ishlangan va qushlarni himoya qilishga qaratilgan **"Qushlarni himoya qilish"** ijodiy ko'rgazmasi tashkil etiladi. Ko'rgazmada noyob toifadagi qizil kitobdan, yo'qolib ketgan va kichik turlardan, shuningdek, shahar florasining vakillari namoyish etiladi. Ko'rgazma davomida inson faoliyatining atrof-muhitga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Istagan barcha talabalar shaharning **"Yashil qo'llar"** aksiyasida ishtirok etadilar, bu shaharni ko'kalamzorlashtirish kuniga bag'ishlangan. Talabalar shahar aholisiga oldindan tayyorlangan varaqalarni taqdim etadilar, aksiya maqsadi haqida ma'lumot berishadi. Har bir bunday ekoaksiya shaharning 100 aholisi e'tiborini tortadi.

Barcha Oliy o'quv yurtlari (talabalar va ota-onalar, o'qituvchilar va boshqa ishchilar) har yili qog'oz yig'ish uchun **"Qog'oz" aksiyasida** ishtirok etadi. Yig'ish vaqtida 1000 kg dan ortiq to'plash mumkin, bu orqali daraxtlarning kesilish sonini kamaytirish mumkin. Oliy o'quv yurtida vaqti-vaqti bilan **"Atrof-muhit sifatini baholashning zamonaviy usullari"** nomli seminar bo'lib o'tadi. Seminar davomida ishtirokchilar kichik loyiha tadqiqotlarini olib boradilar va ekologik muammolarga model yechimlarni yaratadilar.⁵

Ekologiya olimpiadasining nazariy bosqichiga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha talabalar bilan muntazam ish olib boriladi. Ekologik va ekoestetik kompetensiyalarni amalga oshirish mobaynida talabalarda ekologik fikr yuritish, ekologik madaniyat va ekologik yetuklikning asosi sifatida asta-sekin rivojlanib boradi. Bu esa o'z navbatida intellektual va ma'naviy-axloqiy shaxsni kamol toptirishning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

³ Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

⁴ Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

⁵ Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

Aqli, savodli, ekologik jihatdan kompetentli va yuqori axloqiy inson ekologik inqirozning globalligini tushunadi va baholay oladi. Shuningdek, o'zining tabiatdagi xatti-harakatlari va boshqa odamlarning xatti-harakatlari uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir bo'ladi.⁶

Ekologik kompetensiyaga ijtimoiy muammoli ekologik vaziyat, hamda inson faoliyatining ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy oqibatlarini natijasida turli darajadagi va miqyosdagi inson uning faoliyati ijtimoiy-tabiiy muhit tizimidagi ziddiyatli holatlar, sharoitlar, munosabatlar majmuasi sifatida qaraladi.⁷ Kompetensiya insonning yangi vaziyatda olingan bilim va ko'nikmalarni mustaqil ravishda qo'llash qobiliyatini bildiradi.⁸

Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunga kiritilgan — xavfsizlik tushunchasining mazmuniga muvofiq ekologik xavfsiz faoliyat ostida atrof-muhitni himoya qilish, asrab-avaylash, inson salomatligi, hayot xavfsizligi holatini ta'minlaydigan sifat tushuniladi.⁹

Yetakchi faoliyat faqat ekoestetik kompetensiyani shakllantirish vositasi sifatida emas, balki uni qo'llash obyekti sifatida ham ko'rib chiqiladi, ya'ni, atrof-muhit malakasi nafaqat talabani asosiy faoliyati orqali, balki unda yuzaga keladigan ijtimoiy muammoli ekologik vaziyatlarning misolida ham shakllanib boradi. Shuning uchun ham talabani asosiy faoliyat sohasidagi ekologik va ekoestetik malakasi faqatgina talabaga emas, balki ushbu faoliyatning ekologik xavfsizligini ta'minlaydi, uning samaradorligini oshirishga, shaxsiy va intellektual rivojlanish jarayonini takomillashtirishga imkon beradi. Shunday qilib, aloqa sohasidagi o'smirlarning ekologik kompetensiyalari turli insonlar va tabiat bilan bevosita muloqot qilish, ekologik xavfli axborot manbalarini topish, taklif kiritish va qarshi turish qobiliyatidir.¹⁰

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, biz umumiy ta'lim sohasida ekologik kompetensiyani quyidagi muhim yo'nalishlarini ta'kidlashni taklif qilamiz:¹¹

- ✦ O'quv faoliyati va uning ekologiyasi
- ✦ Aloqa ekologiyasi
- ✦ Ekologik yo'naltirilgan o'quv-ijtimoiy amaliyot
- ✦ Kasb-hunarga yo'naltirishning ekologik jihati¹²

Ta'limning turli bosqichlarida ushbu mazmunli chiziqlar talabani yetakchi faoliyatiga qarab turli nisbatlarda amalga oshiriladi. Masalan, Oliy o'quv yurtida ekologiya sohasidagi

⁶ Mizayeva N.A. "Talabalarda ekologik kompetentlikni rivojlantirish tizimini takomillashtirish metodikasi" Chirchiq – 2021-y

⁷ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasi Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 434 –son qarori

⁸ <https://www.un.org/ru/ga/unes/index.shtml>

⁹ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasi Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 434 –son qarori

¹⁰ Мелникова Е.В. Формирование экологических компетенций студентов через проектно – исследовательскую деятельность // Молодой ученый. – 2015 .№3(83). – с. 347-349. URL:

<https://moluch.ru/archive/83/15268>

¹¹ Ganiyeva S.A. "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

¹² Ganiyeva S.A. "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

ta'lim faoliyati va unga aloqador turmush tarzi va talabalarning xatti-harakatlari, atrof-muhit qobiliyatining asoslari yaratilgan, ammo ta'lim davomida rivojlanishda davom etmoqda.

Respublikamizning bir qancha oliy ta'lim muassasalarida 5-iyun Butunjahon atrof-muhit kuni" munosabati bilan Yoshlar ishlari agentligi, "Ekolog" jamoat birlashmasi hamda Volontyorlik markazlari hamkorligida **"Chiqindilarsiz makon yaratamiz"** shiori ostida ekoplogging o'tkazishni rejalashtirish va uni amalga oshirish ekoestetik kompetenti yuqori bo'lgan kadrlarni tayyorlashda alohida ahamiyat kasb etadi.

O'quv faoliyatining ekologiyasi D.S.Ermakov tomonidan **inson ekologiyasi** sohasi sifatida ko'rib chiqiladi, bu insonning ta'lim faoliyati va uning atrofidagi ta'lim va ijtimoiy muhit o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi.¹³ Ushbu bilim sohasining mazmuni:

- ✓ ekologik sharoitlarning o'qish muvaffaqiyatiga ta'sirini baholash;
- ✓ tadqiqot natijalarini, sog'ligini va xavfsizligini yaxshilash uchun atrof-muhitni loyihalash va tashkil etish;
- ✓ axborot oqimlari bilan ishlashda ekologik xavfsizlikni ta'minlash;
- ✓ g'oyalarni tarqatish uchun umumiy ta'lim qobiliyatidan foydalanish;
- ✓ mahalliy ekologik muammolarni hal qilishda ijtimoiy sheriklikni tashkil etish, iqtisodiy iste'mol va sog'lom turmush tarzi.

O'quv faoliyati ekologiyasi sohasidagi ekoestetik yetuklik talabani o'quv faoliyatini amalga oshirishning vaqtinchalik shartlarini hisobga olgan holda loyihalashtirish va tashkil etish qobiliyatini nazarda tutadi:

- Ta'lim subyektlari o'rtasidagi munosabatlar;
- Davlat standarti va ta'lim dasturining talablari;
- Talabani individual resurslari; ta'lim yuklari va ularning sog'liq va ekologik xavfsizlikka ta'siri va boshqalar.

XULOSA

Shunday qilib, ekoestetik yetuklik ta'lim, tarbiya va taraqqiyotning o'zaro bog'liq, umumiy madaniy vazifalarini amalga oshirish orqali ta'minlanadi, shuningdek shakllanishni o'z ichiga oladi:

- 1) atrof - muhitda inson faoliyatining tabiiy-ilmiy va ijtimoiy-madaniy qonunlarini (hayotini) bilish;
- 2) atrof-muhit, inson salomatligi, hayot xavfsizligi uchun ekologik xavflar bilan bog'liq faoliyat;
- 3) ekologik xavfsiz hayot qoidalari;
- 4) atrof-muhit xavfsizligi nuqtayi nazaridan o'z faoliyatlarini loyihalashtirish qobiliyati (maqsadni belgilash, oqibatlarini taxmin qilish, rejalashtirish, tashkil qilish, o'zaro muloqot qilish, atrof-muhit xavfsizligi uchun xavflarni baholash);
- 5) atrof-muhitning ekologik xavfsizligi, inson salomatligi va xavfsizligi uchun o'z faoliyatining oqibatlariga mas'uliyatli munosabat.

Ekoestetik kompetensiyani shakllantirish uchun zarur bo'lgan asosiy tushunchalar quyidagilardir: g'oyalari, faoliyati, ekologik xavfsiz faoliyat, loyiha, boshqaruv, ko'rsatkichlari,

¹³ Mizayeva N.A "Talabalarda ekologik kompetentlikni rivojlantirish tizimini takomillashtirish metodikasi" Chirchiq – 2021-y

resurslar, majburiy (ekologik, huquqiy, axloqiy), ekologik xavf, ekologik zarar, atrof-muhit monitoringi, ehtiyotkorlik (axloqiy tamoyil), atrof-muhit, sog'liq va hayot xavfsizligiga zarar yetkazishning oldini olish.

Atrof-muhit madaniyati insonning tabiat dunyosi bilan munosabatini tartibga soluvchi madaniyatning alohida turi emas, balki zamonaviy inson madaniyatining barcha tarkibiy qismlarining vektori. Ekologik kompetensiyalar umumiy ta'limda shakllantirilgan barcha asosiy kompetensiyalarga – o'quvchining qadriyatlarini, ekologik fikrlash uslubini va inson faoliyatining turli shakllari va yo'nalishlarida yuzaga keladigan ijtimoiy muammoli ekologik vaziyatlarda xatti-harakatlarini qo'llash qobiliyati sifatida kiradi.¹⁴

References:

1. Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34
2. Mizayeva N.A " Talabalarda ekologik kompetentlikni rivojlantirish tizimini takomillastirish metodikasi" Chirchiq – 2021-y
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasi Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 434 –son qarori
4. <https://www.un.org/ru/ga/unep/index.shtml>
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasi Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 434 –son qarori
6. Мелникова Е.В. Формирование экологических компетенций студентов через проектно – исследовательскую деятельность. // Молодой ученый. – 2015 .№3(83). – с. 347-349. URL:
7. <https://moluch.ru/archive/83/15268>
8. Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34
9. Mizayeva N.A " Talabalarda ekologik kompetentlikni rivojlantirish tizimini takomillastirish metodikasi" Chirchiq – 2021-y
10. Mamajonov Sh, Nishonov M, O'rmonov S — Atmosfera havosini muhofaza qilish — monografiya Farg'ona klassik nashriyoti 2021-yil
11. Mamajonov Sh, Odilxo'jzoda N, Jo'rayev B. —Oliy ta'lim muassasalari kimyo o'qituvchilarining ekologik kompetentlik darajasini rivojlantirish||.
12. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar. 2022-yil 9-son.
13. Mamaxonova J. —Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik bilim va madaniyatini rivojlantirishning nazariy metodologik asoslari Science and innovational scientific journal, 2022-yil
14. Alimdjanovna, X. M. (2022). CLIMATE CONTROL AND LIGHT CONTROL IN A SMART HOME. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 8, 149-155.

¹⁴ Ganiyeva S.A "Bo'lajak O'qituvchilarni ekologik kompetentligini rivojlantirish" Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Ilmiy Axborotlari 2021-yil 5-son 23-34

15. Jo'rayev Vohid Tojimamatovich, A. M. (2022). Working With Geospatial and Descriptive Data in A Geoinformation System. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 11, 113-116.
16. Jo'rayev, V. T. (2020). The role and advantages of distance courses in the innovative educational system. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(10), 434-439.
17. Muxtoraliyevna, Z. S., & Madinabonu, E. (2023). BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA INGLIZ TILINI O'QITISHNING O'ZIGA XOSLIGI. *IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(5), 190-197.
18. Nilufar, O. (2022). XALQ OG 'ZAKI IJODI VOSITASIDA BOSHLANG 'ICH SINF O 'QUVCHILARINING TALAFFUZI VA NUTQINI O 'STIRISH TEXNOLOGIYASI. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(11), 416-423.
19. O'rinova , N. M. (2023). TYUTORLIK FAOLIYATINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS "*, 2(6), 17-22.
20. O'rinova, N. M. (2023). TYUTORLIK FAOLIYATINI TASHKILIIY METODIK JIHATDAN SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE " INNOVATIVE TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION"*, 2(6), 5-10.
21. O'rinova, N. M., & Muminova, N. J. (2022). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA O 'QUV-KVEST TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY JIHATLARI. *Academic research in educational sciences*, 3(5), 460-472.
22. O'Rinova, Nilufar Muhammadovna BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI TYUTORLIK FAOLIYATIGA TAYYORLASH MEXANIZMLARI // *ORIENSS*. 2023. №4-2.
23. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nodavlat ta'lim xizmatlarini ko'rsatish faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2017yil 15 sentyabrdagi PQ-3276-sonli qarori
24. Qizi, O. N. K., & Qizi, M. A. M. (2021). The interest of junior school age students and their impact on speech performance. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 1861-1864.
25. Qizi, O. N. Q. (2021). Ways To Work with Difficult Sounds in The Pronunciation of Younger Students. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 1(1), 91-93.
26. Rahmatjonovich, T. D., & Ruslanovna, M. B. (2022). Creative Activity of Students in the Lessons. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 440-445.
27. S.M. Zokirova. (2023). INTERLANGUAGE HOMONYMS AS A TRANSLATION PROBLEM. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(5), 248-251.
28. Teshaboyev, D., & Usmonova, M. (2023). BOSHLANG 'ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA "UYUSHIQ BO 'LAKLAR" MAVZUSINI O 'RGATISHDA INTERFAOL METODLAR VA MUSTAQIL ISHLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(5 Part 2), 252-257.
29. Teshaboyev, D., & Xamdanova, M. (2022). UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABINING BOSHLANG'ICH SINFLARIDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(5), 823-827.

30. Teshaboyev, Dilmurod, Ne'Matova, Mahfuza Ma'Rufjon Qizi BOSHLANG'ICH SINF DARSLIKLARIDA QO'LLANGAN HARAKAT SEMALI FE'LLARNING SEMANTIKASI // ORIENSS. 2023. №3.
31. Tojimamatovich, J. V. (2023). CONCEPT AND ESSENCE OF INFORMATION SECURITY. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(4), 643-647.
32. Tojimamatovich, J. V. . (2023). Digital Transformation of Educational Management System. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2(4), 202–206.
33. Valijonovna K. I. et al. About Humorous Literature For Children. – 2022.
34. Valijonovna, X. I. (2022). FORMING OF EDUCATIONAL MOTIVATION FOR PRIMARY SCHOOLCHILDREN. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(10), 83-91.
35. Valizhonovna, K. I. (2023). THE ROLE OF SPELLING IN IMPROVING STUDENTS'LITERACY. Open Access Repository, 4(2), 768-774.
36. Valizhonovna, K. I., & Malikakhan, A. (2023). Develop the Speech of Primary Class Students Modern Issues. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences, 16, 7-10.
37. XOLDAROVA, I., & ALIJONOVA, M. (2023). SINFDAN TASHQARI ISHLAR ORQALI O'QUVCHILARNING AQLIY FAOLIYATI VA DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISH. Journal of Pedagogical and Psychological Studies, 1(5), 141–146.
38. Zokirova , S. M., & Tojialiyeva , D. R. qizi. (2023). O'ZBEK BOLALAR SHE'RIYATIDA VATAN TASVIRI. Educational Research in Universal Sciences, 2(3), 539–546.
39. Zokirova Sohiba Muhtoralievna, & Tojialiyeva Dilnoza Rasuljon qizi. (2023). VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA AN'ANAVIYLIK VA ZAMONAVIYLIK. Educational research in universal sciences, 2(4), 805–810.
40. Zokirova Sohiba Mukhtoralievna, & Kholikova Mukhtasar Kurbonali qizi. (2023). The Problem of Defining a Riddle. Texas Journal of Philology, Culture and History, 18, 22–26.
41. Тешабоев, Д. Р. (2022). ЭРГАШ ГАПЛИ ҚЎШПРЕДИКАТИВ БИРЛИКЛАР ФАЛСАФИЙ НАРСА КАТАГЕРИЯСИ СИФАТИДА. ИJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(11), 25-30.
42. Уринова, Н. М., & Таджибоева, Х. М. (2018). Педагогические основы развития социальной активности учащейся молодежи. In international scientific review of the problems of philosophy, sociology, history and political science (pp. 29-33).